

Тому в практичній діяльності постало питання, яку саме постанову Верховного Суду України слід використовувати та які критерії при цьому мають застосовуватися. Доводи про те, що в даному випадку слід застосовувати саме постанову від 3 серпня 2021 року по справі № 761/6970/14-к, так як вона є більш «свіжою», не можуть братися до уваги, так як судова практика не може бути першої або другої свіжості.

Подібні факти перегляду тлумачення Верховним Судом України законодавства, яким слід керуватись, не є новими та траплялись і раніше, коли Верховним Судом України надавалися різні юридичні тлумачення одних і тих самих положень законодавства, що слугувало підставою для розгляду такої справи в Європейському суді з прав людини.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 20.10.2021).

2. Постанова Верховного Суду колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 6 лютого 2020 року по справі № 442/6175/18, провадження №51-5164 км 19. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87517485>

3. Постанова Верховного Суду колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 26 листопада 2020 року по справі №742/2200/19, провадження №51-2565км20. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93217894>

4. Постанова Верховного Суду колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 3 серпня 2021 року по справі № 761/6970/14-к, провадження провадження № 51-5694км20. Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881928>

*Камінська Олександра Леонідівна,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ*

ВИКОРИСТАННЯ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ

Під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, часто виникає необхідність перевірки показань, наданих ними під час допиту. В такому разі слідчий, дізнавач, прокурор мають право провести слідчий експеримент.

Слідчий експеримент проводиться шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, дослідів чи випробувань з метою

перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального провадження (ст. 240 КПК) [1].

Дана процесуальна дія є своєрідним «психологічним засобом впливу» на неповнолітнього, так як її результати свідчать про те, чи існувало взагалі певне явище чи подія. Але існує думка, що шляхом проведення слідчого експерименту не може бути перевірена вся подія в цілому. Він повинен розглядатися як дослідження окремих важливих джерел криміналістичної інформації кримінального правопорушення [2, с. 90].

Тож можна сказати, що слідчий експеримент є важливим для з'ясування механізму вчинення кримінального правопорушення, правильної оцінки обстановки події та інших відомостей, які мають доказове значення. В процесі проведення цієї слідчої дії, обставини правопорушення встановлюються шляхом безпосереднього їх відтворення, тому експеримент повинен проводитись в таких умовах, які є найбільш схожими до подій у минулому.

При проведенні слідчого експерименту неповнолітньому слід дозволити певну «самостійність» – він повинен говорити, показувати предмети, демонструвати дії, пов'язані з правопорушенням самостійно, без сторонньої допомоги. У процес його вільної розповіді втручання будь яких осіб забороняється. Після завершення показів, слідчий, дізнавач, прокурор можуть задати уточнюючі питання, попросити повторити ту чи іншу ситуацію.

Також необхідно звертати увагу на поведінку дитини – до правоохоронних органів вона може ставитись з насторогою, недовірою. Велику роль відіграє бажання зменшити свою вину, внаслідок чого неповнолітній намагатиметься перекрутити факти або ж приховати їх, заперечити свою причетність до вчиненого діяння тощо.

До ознак неправди відносять вербальні та невербальні реакції дитини. Серед вербальних наявні: зміна швидкості та гучності мови; зміна дихання; надмірна готовність до спілкування; ухилення від відповідей; перебивання; повторення запитання декілька разів тощо. До невербальних належать: жести, міміка, поза, зоровий контакт, артикуляція тощо. Та необхідно зазначити, що вказані вище прояви неправди треба розглядати тільки в сукупності.

Процес проведення слідчого експерименту з неповнолітнім включає в себе три етапи: підготовчий (початковий), експериментальний (головний) та заключний.

До тактичних прийомів підготовчого етапу належить: встановлення цілей слідчого експерименту; визначення місця, часу та інших умов його проведення; збір учасників (для проведення слідчих дій з неповнолітніми до участі запрошується законний представник, захисник, педагог, психолог). Проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода (ч.4 ст. 240

КПК). Також підготовчий етап включає в себе створення плану, реконструкцію обстановки події, підготовку та перевірку технічних засобів фіксації, інформування всіх учасників про умови та особливості проведення слідчої дії.

Експериментальний етап включає в себе наступні тактичні прийоми: перевірка всіх учасників слідчої дії; роз'яснення прав та обов'язків кожного з учасників; розподіл слідчої дії на певні етапи (частини); проведення процесуальних дій.

Заключний етап характеризується складанням протоколу слідчого експерименту, в якому фіксуються умови його проведення та результати. До протоколу додаються також дані вимірювання, фотоматеріали, звуко- чи відеозапис, плани і схеми, графічні зображення, відбитки та зліпки тощо.

На нашу думку, проведення відеофіксації слідчого експерименту за участю неповнолітнього є обов'язковою умовою навіть за присутності понятих. Можливість перегляду цього відеозапису сторонами кримінального провадження є невід'ємною частиною оцінки доказів. Тому пропонуємо доповнити частину 2 статті 240 КПК України наступним положенням: «Відеофіксація слідчого експерименту за участі неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого є обов'язковою».

Отже, якісне проведення слідчого експерименту, застосування у його процесі тактичних прийомів і комбінацій, дозволить отримати правдиві показання від неповнолітнього та досягти мети проведення цієї слідчої дії.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n1046>.

2. Криміналістика у питаннях і відповідях : Навчальний посібник [Текст] / [А.В. Іщенко, В.В. Пяковський, А.В. Самодін, Ю.М. Черноус та ін.] – К. : ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. – 118 с.

Копча Наталія Василівна,

аспірант кафедри кримінального права
та процесу юридичного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

По фактах службового підроблення, у окремих випадках, єдиною слідчою (розшуковою) дією, проведення якої сприятиме виконанню завдань кримінального провадження є обшук. Законодавцем правова підстава проведення обшуку закріплена в ст. 234 КПК України, в якій вказано, що обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування